ULUSLARARASI
INTERNATIONAL

RAUF YEKTA

SEMPOZYUMU
SYMPOSIUM

BİLDİRİ KİTABI / PROCEEDINGS BOOK

06-08 Ocak / January 2023
Çevrimiçi / Online

Editör / Editor
Nilgün DOĞRUSÖZ

TMDK
İTÜ TÜRK MUSİKİSİ DEVLET KONSERVATUARI 1975

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ BAŞKANLIĞI

T.C.
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 688
Bilimsel Toplantılar: 220
ISBN: 978-975-17-5603-9

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu Bildiri Kitabı
06-08 Ocak / January 2023

Editör:
Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz

Editör Yardımcısı:
Hulusi Özbay

Kapak Tasarım / Cover Design
Orçun Güneşer

Kapak Fotoğrafı / Cover Photo
Nilgün Doğrusöz (Ed.) (2018). Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları, s.201-202.

Grafik Tasarım / Graphic Design
Hatice Özlem Türkeş Yıldırım

©Atatürk Kültür Merkezi - 2024

E-Yayın

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı

Yönetim Yeri/Managing Office
Adres: Üniversiteler mah. Toplum cad. No.: 5 06800 Çankaya/Ankara TÜRKİYE
Tel: 0312 284 34 18
Belgegeçer: 0312 284 34 65
Internet: www.akmb.gov.tr

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ AYDIN SAYILI KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu (2023 : İstanbul, Türkiye)

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu bildiri kitabı / editör: Nilgün Doğrusöz .—
Ankara : Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2024.

587 sayfa : fotoğraf, nota ; 24 cm (AKDTYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını ; 688 .

Bilimsel Toplantılar ; 220)

Bibliyografik bilgi içerir.
ISBN: 9789751756039

1. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935
2. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- KONGRELER
3. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- BİYOGRAFİ
4. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- TARİH VE ELEŞTİRİ -- KONGRELER
5. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- ELEŞTİRİ VE YORUM -- KONGRELER
6. TÜRK MÜZİĞİ -- TARİH VE ELEŞTİRİ -- KONGRELER
7. TÜRK MÜZİĞİ -- ELEŞTİRİ VE YORUM -- KONGRELER

I. Doğrusöz, Nilgün II. e.a III. dizi
781.690

Uluslararası Yayınevi Beyannamesi Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı 1983 yılında kurulmuş olup 41 yıldır uluslararası düzeyde faaliyet göstermektedir. "Tanınmış Uluslararası Yayınevi" kategorisinde yer alan AKM; yayımladığı özgün bilimsel kitaplar, çeviri eserler (Almanca, Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça vd.) ve bilimsel süreli yayınlar ile çalışmalarını ulusal ve uluslararası alanlarda yürütmeye devam etmektedir.AKM tarafından yayımlanan eserler, Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının katoloğlarında yer almakta; dünyanın en geniş çevrim içi kamu erişim kataloğu olan Worldcat.org'da dizinlenmektedir.

“Müstensih” Rauf Yekta Bey

Zeynep Yıldız ABBASOĞLU[1]

Özet

Türk müzikolojisinin kurucusu kabul edilen, nazariyatçı, musikişinas ve muallim Rauf Yektâ Bey’in, bugüne kadar pek de dikkat çekmemiş iki sıfatı daha vardır. Bunlardan ilki “mütercimliği”, diğeri ise bu bildirinin konusu olan “müstensihliği”dir. Rauf Yektâ Bey, pek çok kütüphanede veya özel koleksiyonda bulunan Arapça, Farsça ve Türkçe musiki yazmalarını, kendi defterlerine, el yazısıyla ve büyük bir özenle kopyalamıştır. Söz konusu bu kopyalar araştırmacılar tarafından birer “nüsha” olarak ele alınmakta ve çalışmalara dâhil edilmektedir.

İstinsâh, kelime anlamı olarak bir kitabı yahut yazılı bir metni harfi harfine kopya etme anlamına gelse de yüzyıllar içinde bu basit tarifinden uzaklaşmış, kendine has kuralları gelişmiş ve oldukça kompleks bir metin üretme biçimine dönüşmüştür. Bu kavram çerçevesinde üretilen metinlerin çoğu, kopyalanan metnin tamamen aynısı olmadığı gibi, müstensihe dair pek çok iz taşırlar. Bu bağlamda, Farâbî’nin (ö.950) *Kitâbu’l-îkâ*’sı, Kırşehrî’nin *Edvâr*’ı, *Kenzü’t-Tuhaf* ve Abdulbâkî Nâsır Dede’nin (ö.1821) *Tetkik-ü Tahkîk*’i gibi müzik tarihi literatürü açısından oldukça önemli eserleri istinsâh eden Rauf Yektâ Bey’in motivasyonu, hiç kuşkusuz, gerek özel koleksiyonlarda gerekse Avrupa’daki kütüphanelerde bulundukları için araştırmacıların kolaylıkla ulaşması ve incelemesi mümkün olmayan bu eserleri kendi araştırmaları başta olmak üzere, araştırmacıların hizmetine sunmaktı.

Öte yandan, Rauf Yektâ Bey’in, bu kopyaları hazırlarken, geleneksel anlamıyla bir “nüsha” oluşturup oluşturmadığını sorgularken, nüshaların niteliklerini, Rauf Yektâ Bey’in modern kimliği ile bir arada ele almak gerekir. Bu bildiride İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü’nde bulunan ve Hüseyin Sadettin Arel’e (ö.1955) ait olan *Mecmûatü’r- Re’sâil* başlıklı defter içinde, Rauf Yektâ Bey tarafından istinsah edilmiş olan *Kenzü’t- Tuhaf* nüshası üzerinden Rauf Yektâ Bey’in kopyalama biçiminin geleneksel “istinsah” kavramıyla ne kadar

[1] Dr., Bağımsız Araştırmacı, zyabbasoglu@gmail.com
DOI: 10.32704/9789751751683.2024.0129

örtüştüğü sorgulanacak ve Rauf Yektâ Bey'in "müstensihliği" tartışılacaktır. Bunu yaparken aslında "müstensihlik" sıfatı üzerinden Rauf Yektâ Bey'in gelenek aidiyeti ile modern "araştırmacı" kimliği arasındaki nüanslara, dolayısıyla gelenek ve modernlik arasındaki köprü rolüne de dikkat çekmek mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstinsah, Kenzü't-Tuhaf, Modernizm, Gelenek, Musiki Yazmaları.

"Müstensih" Rauf Yektâ Bey

Abstract

Considered as the founder of Turkish musicology, theoretician, musician and teacher Rauf Yektâ Bey, had two other attributes that did not attract much attention until today. The first of these is "mütercim" which means translator, and the other is "müstensih", which is the subject of this paper and means the person who copies a manuscript with his own handwriting. Rauf Yektâ Bey meticulously copied Arabic, Persian and Turkish music manuscripts, which are in many libraries or private collections, in his own notebooks. These copies are considered as "istinsâh" by the researchers and included in the studies.

Although "istinsâh" literally means copying a book or a written text with handwriting, over the centuries it has moved away from this simple definition, has developed its own rules and has turned into a very complex form of text production. Most of the texts produced within the framework of this concept are not exactly the same as the copied text, and they carry many traces of the copyist. The motivation of Rauf Yektâ Bey, who copied very important works in terms of historical music literature, such as Farâbî's (d.950) *Kitâbu'l-îkâ*, Kırşehrî's *Edvar*, *Kenzü't-Tuhaf* and Abdulbâkî Nâsır Dede's (d.1821) *Tetkik-ü Tahkîk* was undoubtedly to enable researchers to use these works, especially for their own research, which cannot be easily accessed and examined by researchers because they are in private collections and libraries in Europe.

On the other hand, when questioning whether Rauf Yekta Bey created a "nüshâ" in the traditional sense while preparing these copies, it is necessary to consider the qualities of the copies together with Rauf Yektâ Bey's modern identity. In this paper, it will be questioned how much Rauf Yektâ Bey's copying style overlaps with the traditional concept of "istinsâh", based on the copy of *Kenzü't-Tuhaf*, which was copied by Rauf Yektâ Bey in the notebook titled *Mecmûatü'r-Re'sâil*, which belongs to Hüseyin Sadettin Arel (d. 1955) col-

lection in Istanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi. While doing this, it will be possible to draw attention to the nuances between Rauf Yekta Bey's bond with tradition and his modern "researcher" identity, and thus to his role as a bridge between tradition and modernity, through the adjective of "müstensih".

Keywords: İstinsâh, Kenzü't-Tuhaf, Modernity, Tradition, Music Writings.

1. Giriş

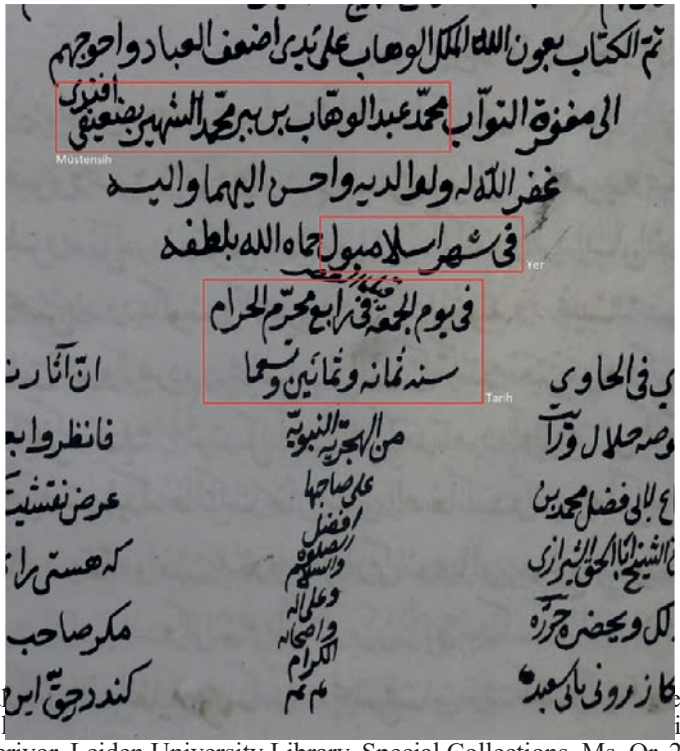
Türk müzikolojisinin kurucusu kabul edilen, nazariyeci, musikişinas ve muallim Rauf Yekta Bey'in (ö.1935), bugüne kadar araştırmacıların pek dikkatini çekmemiş iki sıfatı daha vardır. Biri "mütercimliği", diğeri ise bu bildirinin konusu olan "müstensihliği". Rauf Yekta Bey, pek çok kütüphanede veya özel koleksiyonda bulunan Arapça, Farsça ve Türkçe musiki yazmalarını kendi el yazısıyla ve büyük bir özenle kopyalamıştır. Araştırmacılar bu musiki yazmaları üzerinde çalışırken, Rauf Yekta Bey'in kopyalarını da birer "nüsha" olarak zikretmekte ve çalışmalarına dâhil etmektedirler. Farâbî'nin (ö.950) *Kitâbu'l-îkâ*'sı, Kırşehrî'nin *Edvâr*'ı (15.yy), *Kenzü't-Tuhaf* (14.yy) ve Abdulbâkî Nâsır Dede'nin (ö.1821) *Tetkik ü Tahkîk*'i gibi müzik tarihi literatürü açısından oldukça önemli eserleri istinsah eden Rauf Yekta Bey'in amacı, hiç kuşkusuz, gerek özel koleksiyonlarda gerekse Avrupa'daki kütüphanelerde bulundukları için araştırmacıların kolaylıkla ulaşması ve incelemesi mümkün olmayan bu eserleri kendi araştırmalarında kullanmaktı. Bu bildiride İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'nde bulunan ve Hüseyin Sadettin Arel (ö.1955) koleksiyonuna ait olan *Mecmûatü'r-Re'sâil* başlıklı defter içinde, Rauf Yekta Bey tarafından istinsah edilmiş olan *Kenzü't-Tuhaf* nüshası, eserin India Office Library'deki aslı ile karşılaştırılacak ve "istinsah" kavramıyla ilişkili olarak değerlendirilecektir.[2]

2. İstinsah Kavramı Üzerine

[2] Rauf Yekta Bey'in *Kenzü't-Tuhaf*'ı iki kere istinsah ettiğini tespit ettiğim bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde, Arel'in *Mecmuatu'r-Resâil* isimli defterinde yer alan ve 1934 yılında tertip edilmiş ikinci istinsahı kullandım. Rauf Yekta Bey'in kendi koleksiyonunda bulunan ve 1930 yılında tertip edilmiş ilk istinsahı hali hazırda torunlarına intikal etmiş olup bu yazmayı görmek mümkün değildir. Bu koleksiyonla ilgili, İTÜ Osmanlı Türk Müziği Araştırmaları Grubu (OTMAG) tarafından, Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz editörlüğünde 2018 yılında hazırlanan ve sadece eserlerin birkaç sayfasının fotoğrafını, içerik ve fiziksel özellikleriyle ilgili açıklamaları içeren *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları* başlıklı bir çalışma mevcuttur. (Doğrusöz 2018) Bu bildiride bu ilk istinsah için sadece OTMAG'ın çalışmasında yer alan bilgilere başvurulmuş, fakat Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesindeki ikinci istinsah esas alınmıştır.

Arapça "خسن" kökünden türemiş olan istinsah, kelime anlamı olarak bir kitabın yahut yazılı bir metnin nüshasını çıkarma, onu harfi harfine kopya etme anlamına gelse de (Bozkurt ve Kaya, 2001:369) yüzyıllar içinde bu basit tarifinden uzaklaşmış, kendine has kuralları gelişmiş ve oldukça girift bir metin üretme biçimine dönüşmüştür. Bu kavram çerçevesinde üretilen metinlerin çoğu, kopyalanan metnin tamamen aynısı olmadığı gibi, onu kopyalayan kişiye yani müstensihe dair pek çok iz taşırlar.[3] "Müstensih" kelimesi aslında modern çalışmalarda karşılaşılan bir terim olup, Osmanlı kitap kültüründe kitap kopyalayanlara çoğunlukla "kâtip" denmiştir. Profesyonel olarak kitapları kopyalamakla meşgul olan müstensihler yanında, şairler ve âlimler de istinsah işiyle meşgul olmuşlardır.

İstinsahın en önemli kısmı ferağ kaydı veya istinsah kaydı denilen, eserlerin genellikle sonuna konulan, çoğunlukla istinsah işinin kimin tarafından yapıldığına ve hangi yıl, ay, gün veya gecede, saat kaçta, nerede bitirildiğine dair kısa bilgiler içeren bölümdür. İstinsah kayıtları metinden ayrılmak için geometrik biçimlerde yazılır ve genellikle dua fiilleri de içerirler.

Görsel 1: Ma[illegible]eserin müstensihini, ikinci [illegible]insah edildiği tarihi içeriyor. Leiden University Library, Special Collections, Ms. Or. 271, 62a.

Rauf Yekta Bey'in yaşadığı dönemde yazma eserlerin kopyalanması, içerik ve

[3] Osmanlı geleneğinde istinsah kavramı ve müstensihler hakkında yapılmış çok detaylı bir çalışma için bkz. (Arslan 2019)

biçim açısından tam olarak geleneksel Osmanlı dönemindeki istinsah metinler çerçevesinde değerlendirilemese de, metni çoğaltmanın gayesi hemen hemen aynıdır. Rauf Yekta Bey'in bu nüshaları kendi kütüphanesi için çoğalttığı gibi, Osmanlı geleneğinde de yazma metinleri istinsah eden kâtiplerin bazen bunu kendi kütüphaneleri için yaptıkları bilinmektedir ("*ketebehû li-nefsihî*", Arslan 2019:93). Elbette bu dönemde artık basılı yayınlar yaygınlaşmakta ve kullanılmaktadır ancak özellikle yazılı kültürle ilgili araştırmalar ve yazma koleksiyonculuğu da rağbet gördüğünden, farklı coğrafyalarda ya da özel mülkiyette bulunan yazmalardan satın alınamayanlar, istinsah edilerek veya ettirilerek çoğaltılmaya devam etmiştir. Örneğin kitap koleksiyoncusu olarak bilinen ve Rauf Yekta Bey'in çağdaşı olan Ali Emiri Efendi'nin (ö.1924), satın alamadığı kitapları istinsah ederek kütüphanesine aldığı, Millet kütüphanesinde bulunan ve kendisi veya bir başkası tarafından istinsah edilmiş pek çok yazma eser nüshasından anlaşılmaktadır.[4]

Rauf Yekta Bey'in istinsah ettiği eserlerin, torununun özel koleksiyonunda bulunan ve 2018 yılında OTMAG tarafından hazırlanan kitapta bulunanların isimleri ve kaynak kütüphanesi, eğer belirtilmişse kaynak kütüphanedeki numarası ve istinsah tarihleri aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.[5] Sadece listedeki son eser *Kenzü't-Tuhaf*'ı, ikincisini Arel'in defterine olmak üzere iki kere istinsah etmiştir. Bu ikinci istinsah, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunmaktadır.

[4] Ali Emiri Efendi'nin istinsah ettiği tezkireler ile ilgili bir çalışma için bkz. (Gençboyacı, 2011).

[5] OTMAG tarafından hazırlanan kitapta yer alan yazma eserler arasında sadece "Rauf Yekta Bey hattı" olarak belirtilen eserleri onun istinsahı olarak kabul ettim. Diğer yazma eserler arasında onun istinsahı olma ihtimali olanlar varsa da, bunu tayin etmek benim uzmanlığım olmadığı için bu listeye onları dahil etmedim.

Envanter Numarası ve Adı	**Müellifi**	**Kaynak Kütüphane ve Yazmanın Numarası**	İstinsah Yeri ve Tarihi
A-177/1 - Tercüme-i Edvâr-ı Kırşehrî	Derviş Harîrî b. Muhammed	Mehmed Bahaeddin Veled Çelebi Koleksiyonu	1919
A-2 - Zeynü'l-Elhân fî İlmi't-Te'lif ve'l-Evzân	Lâdikli Mehmet Çelebi	Yıldız Kütüphanesi	
A-63/1 - Tetkîk ü Tahkîk, Tetkîk ü Tahkîk Zeyli ve Tahrîriye	Abdülbaki Nasır Dede	Yenikapı Mevlevihanesi Kütüphanesi nr.1242	
A-175/4 - Gâyetu'l-Uded fî ilmi'l-'Aded	Ahmed b. Lütfullah el-Mevlevî	Veliyüddin Kütüphanesi nr.2329	
A-175/6 - Kitâbu'ş-Şifâ	İbn Sina	Ragıp Paşa Kütüphanesi nr.910	
N-171 - Câmi'ü'l-Ulûm	Fahrüddin Râzî	Beyazıt Umumi Kütüphanesi nr.395	
G-6/2 - Kitâb fî Edvâri'l-Îk			Beyoğlu Alman Enstitüsü, 1931
A-177/2 - Kenzü't-Tuhaf		India Office Library or.2763	Beyoğlu Alman Enstitüsü, 1930
Y-66/1 – Kenzü't-Tuhaf		Kendi istinsahı	1934

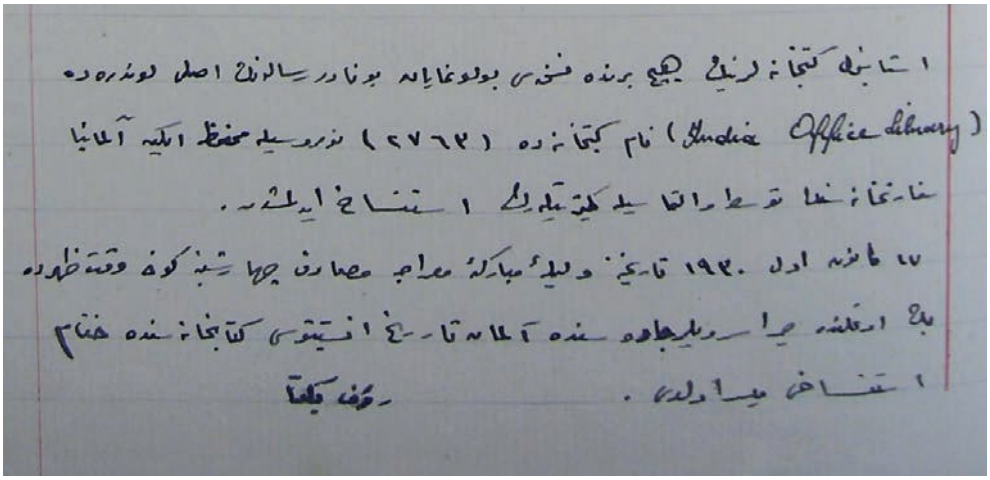
Tablo 1: Rauf Yekta Bey'in istinsah ettiği eserler.

3. Rauf Yekta Bey'in *Kenzü't-Tuhaf* İstinsahları

Risâle-i Kenzü't-Tuhaf der 'İlm-i Mûsikî ya da müzik tarihi literatüründe bilinen adıyla *Kenzü't-Tuhaf* on dördüncü yüzyılda sadece müzik hakkında yazılmış günümüze ulaşabilen tek Farsça müzik risalesi ve dönemin müziğine dair en önemli kaynaklardan biridir.[6] Rauf Yekta Bey bu eseri, h.784/m.1383 yılında istinsah edilmiş ve müstensihi meçhul, India Office Library Islamic 2067 numaralı nüshasından, ilk olarak 1930 yılında ve tekrar 1934 yılında istinsah etmiştir. Rauf Yekta Bey'in diğer istinsahlarının yanında bu istinsahın farklı bir önemi vardır. Diğer istinsahlar Türkiye'deki kütüphanelerde ve özel koleksiyonlarda yer almakta iken, *Kenzü't-Tuhaf*, muhtemelen *Kitâb fî Edvâri'l-îkâ* ile birlikte, daha uzak kütüphanelerden Beyoğlu'ndaki Alman Tarih Enstitüsüne getirilmiş ve Rauf Yekta Bey tarafından burada istinsah edilmiştir. Bu eserlerin İstanbul'a ne vesileyle getirildiği kesin olmamakla birlikte

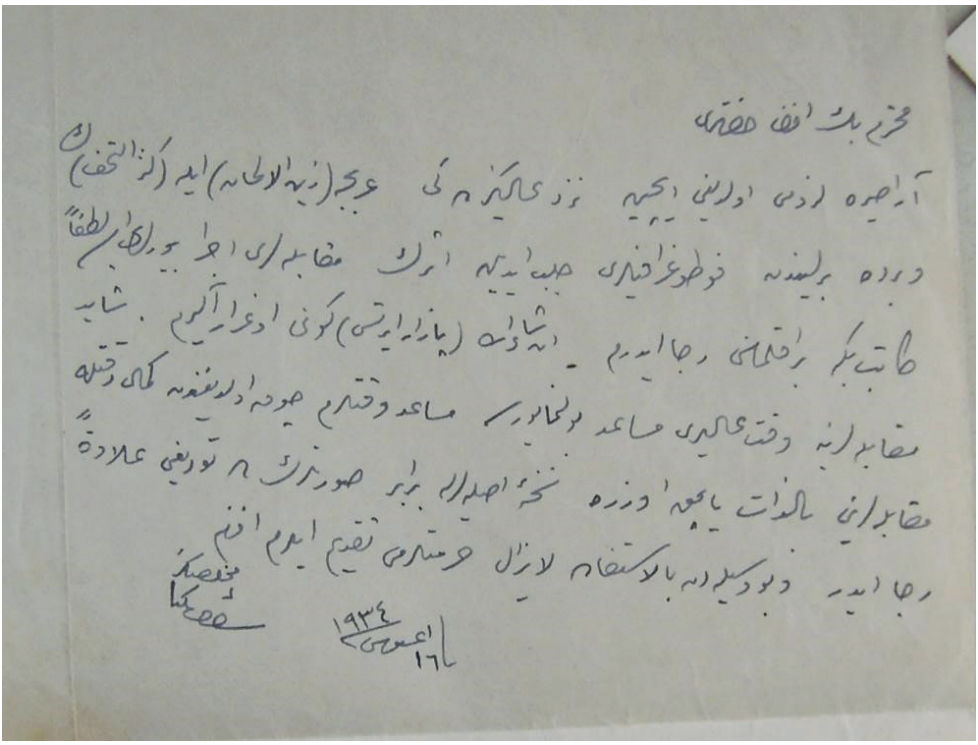
[6] Eser hakkında detaylı bir çalışma için bkz. (Yıldız Abbasoğlu 2023)

Rauf Yekta Bey'in İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan *Kenzü't-Tuhaf* istinsahının girişine yazdığı "istinsah kaydı", Alman büyükelçiliği sayesinde ve belki de Rauf Yekta Bey'in istinsah etmesi için getirildiğini düşündürmektedir:

Görsel 2: "*İstanbul kütüphanelerinin hiçbirinde nüshası bulunmayan bu nadir risâlenin aslı Londra'da India Office Library nam kütüphanede 2763 numarasıyla mahfuz iken Almanya Sefârethânesi'nin tavassut ve iltimasıyla getirtilerek istinsah edilmiştir. 17 Kânunuevvel 1930 tarihine ve leyle-i mübareke-i mi'râca müsadif çarşamba günü vakt-i zuhurda Beyoğlu'nda Sıraserviler Caddesi'nde Alman Tarih Enstitüsü Kütüphanesi'nde hıtâm-ı istinsâhı müyesser oldu. Rauf Yekta*" *Mecmuâtu'r-Resâil*, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, Sadettin Arel Koleksiyonu, Y-66/1, m.1934.

Bu istinsah kaydı, Rauf Yekta Bey'in Arel'in defteri için kopyaladığı ve şu anda Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan ikinci istinsahta yer alıyor olmasına rağmen, ilk istinsahın kaydı olup buraya aynı şekilde kopyalandığı anlaşılmaktadır. Bu çıkarımın sebebi, bu ikinci istinsahın içinde bulunan ve Rauf Yekta Bey tarafından Arel'e yazılmış mektuptur:

Görsel 3: "*Muhterem Beyefendi Hazretleri; Ara sıra lüzumu olduğu için nezd-i alinizdeki Arapça Zeynü'l-Elhân ile Kenzü't-Tuhaf'ın ve bir de Berlin'den fotoğrafileri celb edilen eserin mukabeleleri icra buyuruldu ise lütfen Kâtip Bey'e bırakılmasını rica ederim. İnşallah pazartesi günü uğrar alırım. Şayet mukabelelerine vakt-i âlîleri müsait bulunmuyorsa müsait vakitlerim çok olduğundan kemal-i rikkatle mukabelelerini bizzat yapmak üzere nüsha-yı asliyyelerle beraber suretlerin de tevrîhi? ilaveten rica eder ve bu vesileden bi'l-istifade lâyezal hürmetlerimi takdim ederim efendim. Muhlisiniz, Rauf Yekta, fi 16 Ağustos sene 1934*" *Mecmuâtu'r-Resâil* içindeki mektup, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, Sadettin Arel Koleksiyonu, Y-66/1, m.1934.

Eserin iki istinsahından ilkinin Rauf Yekta Bey'in kendi koleksiyonunda, ikincisinin ise Rauf Yekta Bey'in kendi el yazısıyla Arel'in defterinde bulunmasını, bu mektup ve yukarıdaki istinsah kaydındaki ifadelerden yola çıkarak şu şekilde açıklayabiliriz. Rauf Yekta Bey bu eserin istinsahını esas nüsha olan India Office Library nüshasından, Beyoğlu'nda Alman Tarih Enstitüsünde 1930 yılında tertip etmiştir. Daha sonra bu istinsahı içeren defterini, eseri kopya etmesi için Arel'e vermiş, ancak Arel'in buna vakti olmayınca ve defter Rauf Yekta Bey'e "ara sıra lazım" olunca, 1934 yılında kendisi *Kenzü't-Tuhaf*'ı Arel'in defterine, kendi defterindeki ferağ kaydı ile birlikte tekrar istinsah etmiş ve defterini ondan geri alabilmiştir. Böylece günümüze, ilki Rauf Yekta Bey'in şu anda torunlarına intikal eden kendi koleksiyonunda, ikincisi şu anda Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan Arel'in defterinde olmak

üzere, 1930 ve 1934 yıllarında Rauf Yekta Bey hattıyla yazılmış iki tane *Kenzü't-Tuhaf* istinsahı ulaşmıştır.

OTMAG'ın 2018 yılındaki çalışmasında yer alan fotoğraflar ve açıklamalardan ulaşılabildiği kadarıyla, Rauf Yekta Bey'in bu iki nüshası arasında da bazı farklar bulunmaktadır.[7] Bunlardan biri, ilk istinsah nüshasında varak numaraları belirtilmesine rağmen Arel'in defterindeki istinsah nüshasında, kopyanın kendi sayfaları numaralandırılmış ancak asıl nüshanın varak numaraları belirtilmemiştir. Öte yandan ilk nüshada varak numaralarında bazı eksiklikler olduğu, metnin atlandığı belirtilmesine rağmen (Doğrusöz, 2018:30) ikinci nüshada böyle bir durum söz konusu değildir. Fakat Rauf Yekta Bey'in ikinci nüshayı ilk nüshadan kopyaladığı bilindiğine göre, ilk nüshada olmayan sayfaların ikinci nüshada olması çelişkili görünmektedir. Bu konuda daha ileri bir yorum geliştirmek ancak ilk nüshanın kendisini ve atlanan sayfaların içeriğini görmekle mümkün olacaktır.

Kenzü't-Tuhaf'ın en dikkat çekici taraflarından biri, sazlar bölümünde yer alan çalgı çizimleridir. Rauf Yekta Bey'in iki nüshası arasında varak numarasından daha önemli bir fark, kendi defterine kopyaladığı ilk nüshada, esas nüshada yer alan sazların tamamını aynen çizmiş olmasıdır. Arel için kopyaladığı ikinci nüshada ise, sazların çizilmesi gereken yerleri belki de daha sonra tamamlamak üzere boş bırakmış olmakla birlikte, kanun ve nüzhe dışındaki sazları çizmemiştir.

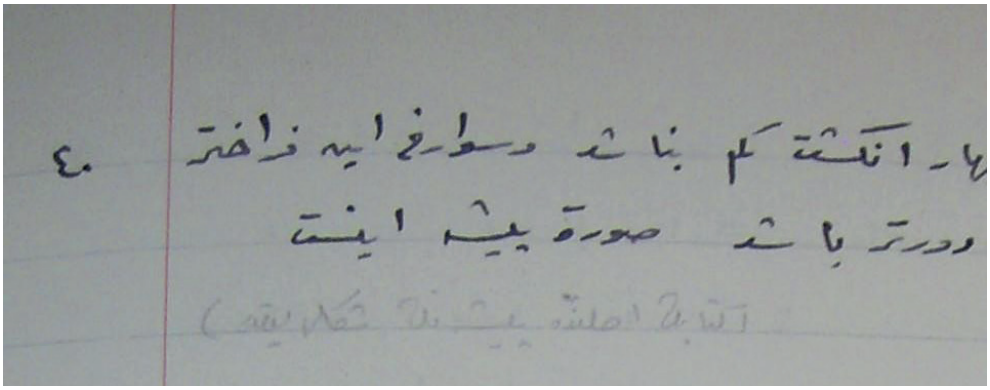
4. Rauf Yekta Bey İstinsahının Esas Nüsha ile Karşılaştırılması

Burada, Rauf Yekta Bey'in, Arel'in defterine yazdığı ve şu anda Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan ikinci *Kenzü't-Tuhaf* istinsâhı ile India Office Library I.O. Islamic 2067 numaralı asıl nüshayı karşılaştırarak, istinsahın niteliğini tartışacağım. Her şeyden önce Rauf Yekta Bey'in istinsahının bazı içerik ve biçim özellikleri açısından klasik yazma eser olmadığını, besmele, hamdele gibi bir başlangıcı, dua fiillerini ya da sayfa kenarlarındaki cetveli içermediğini belirtmek gerekir. Öte yandan, Rauf Yekta Bey'in asıl nüshaya sadık kalmak için oldukça çaba sarf ettiği, istinsahının üzerine kurşun kalemle aldığı notlardan anlaşılmaktadır.

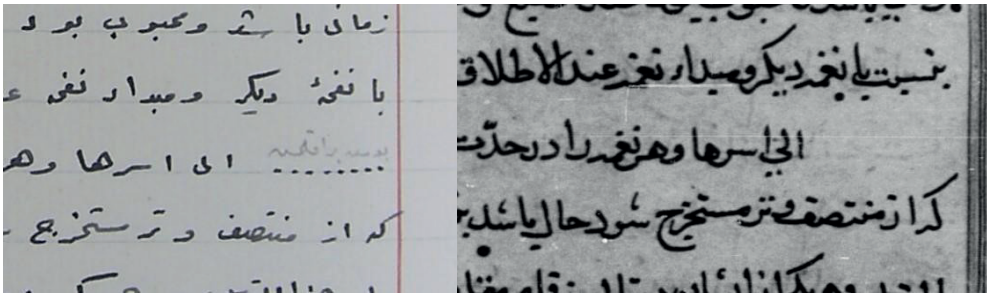
---

[7] OTMAG'ın hazırladığı kitabın *Kenzü't-Tuhaf* ile ilgili bölümü, yanlış okuma kaynaklı bazı hatalar içeriyor. Eserin sadece ilk sayfasının, "*Makale-i Çeharom*" başlıklı dördüncü makalenin ilk sayfasının ve son sayfasının fotoğrafına yer verilmiş. Ancak "*Makale-i Çeharom*" alt başlığıyla verilen sayfanın fotoğrafı, dördüncü makalenin değil, üçüncü makalenin, ikinci kısmının dördüncü faslının bulunduğu sayfanın fotoğrafı. (Doğrusöz, 2018:31) Yine eserin son sayfası alt başlığıyla verilen sayfa, eserin son sayfası değil, ikinci makalenin ilk kısmının altıncı faslının bulunduğu sayfanın fotoğrafı (Doğrusöz 2018:32). Eğer gerçekten eserin son sayfasının fotoğrafı verilmiş olsaydı, ikinci istinsahta bulunan ferağ kaydını, ilk istinsahtakiyle karşılaştırma şansım da olurdu.

Aşağıdaki örneklerde, asıl nüshada boş bırakılan yerleri ve hatta kelimelerin yerini dahi kendisinin de boş bıraktığı ve bunun sebebini kurşun kalemle belirttiği görülecektir. Ayrıca yine kurşun kalemle yazılmış, boş bırakmaması gereken bir bölümü neden boş bıraktığını belirten açıklamalar da vardır.

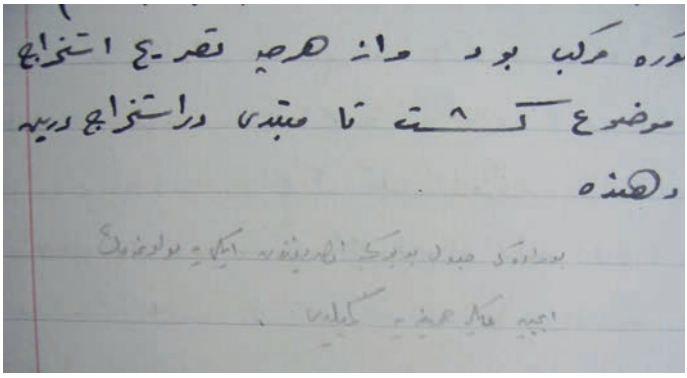

Görsel 4: "Kitabın aslında bîşenin şekli yoktur". Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.40

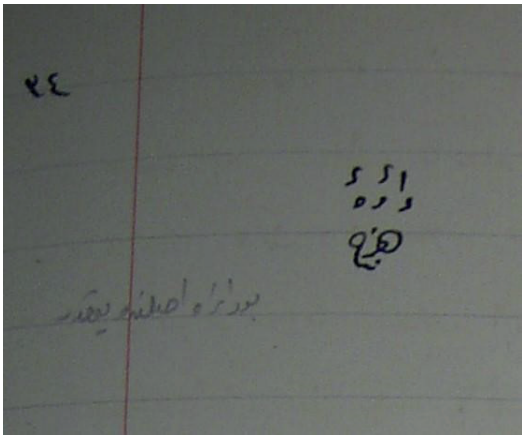
Görsel 5: "Boş bırakılmış". Mecmu'âtu'r-Resâil, Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.13

Görsel 6.:'I. O. Islamic 2067 (India Office Library, London), h.784/m.1383, f.9a

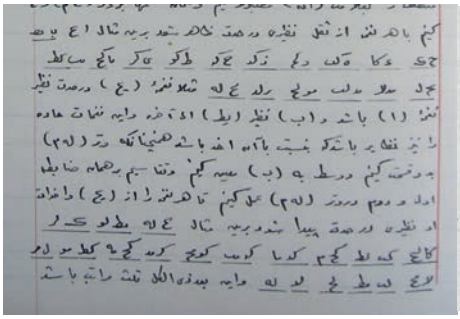

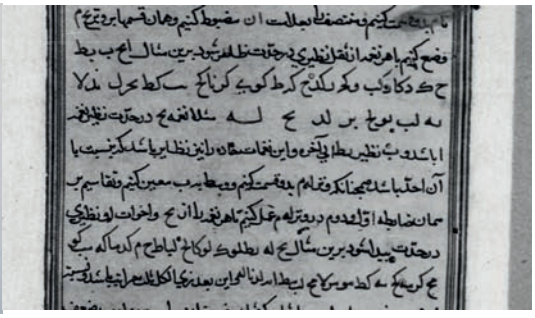
Görsel 7: "Buradaki cetvel büyükçe olduğundan ikiye bölüneceği için diğer sahifeye geçildi". Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.23

Aşağıdaki örneklerde ise nüshanın aslına sadık kalınmadığı durumlarda yine kurşun kalemle notlar aldığı, esas nüshada böyle bir şey olmamasına rağmen, -belki harflerin birbiriyle ilişkisini göstermek için- ebced harfleriyle yazılmış perde isimlerinin altını çizerek vurguladığı, bazı kelimelerin ise anlamını açıkladığı görülecektir.

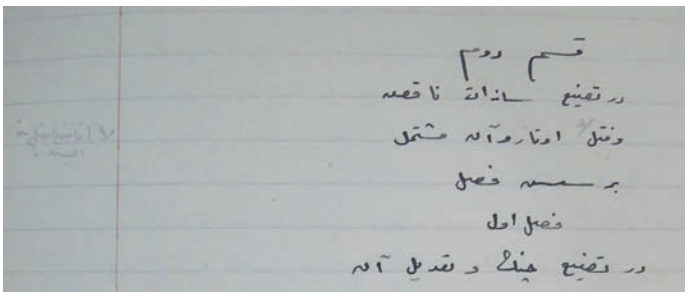

Görsel 8: "Bu daire aslında yoktur". Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.40

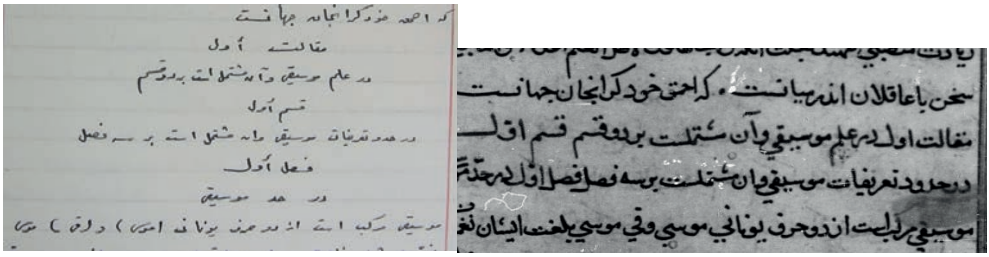

Görsel 9: Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.17
Görsel 10: 'I. O. Islamic 2067 (India Office Library, London), f.10b

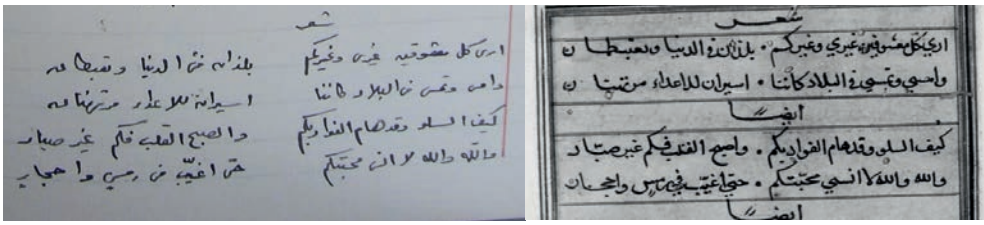

Görsel 11: "(tâften) manasında imiş?" Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.34

Öte yandan Rauf Yekta Bey, esas nüshada klasik yazma düzeniyle yan yana yazılmış ara başlıkları kendi istinsahında alt alta yazarak yeniden düzene sokmuş, bazı şiirler arasında yer alan ve önceki başlığı tekrar etmemek için kullanılan "eyzân" başlıklarını ise çıkarmıştır:

Görsel 12: Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.12.
Görsel 13: 'I. O. Islamic 2067 (India Office Library, London), f.8a.

Görsel 14: Y-66/1 (İÜ Türkiyat Enstitüsü, Arel Koleksiyonu), s.56
Görsel 15: 'I. O. Islamic 2067 (India Office Library, London), f.26.

4. Değerlendirme

Bu karşılaştırma her ne kadar Rauf Yekta Bey'in kopyalamadaki dikkatini ortaya koysa da ve her ne kadar metnin çoğaltılmasındaki gayeler örtüşse de, kopyalama biçimi bir bütün olarak değerlendirildiğinde Rauf Yekta Bey'in istinsahının, Osmanlı kâtiplerinin geleneksel istinsah anlayışıyla değil modern bir bakış açısıyla üretildiğini ve asıl nüshaya, "incelenecek bir materyal" nazarıyla yaklaştığını söylemek mümkündür. Öte yandan Rauf Yekta Bey'in bu eserleri kendi araştırmalarında kullanmak için çoğalttığı malum iken, bunlara araştırmalarında ne kadar yer verdiği sorusu da gündeme gelmelidir. Bu çalışmada ele alınan *Kenzü't-Tuhaf* hakkında hiçbir çalışmasında bir bilgi bulunmaması oldukça dikkat çekicidir. Ancak bunun sebebi, bu eserden ancak ömrünün son yıllarında haberdar olmuş olması olabilir. Nitekim kendi kütüphanesinde bulunan, Ahmedoğlu Şükrullah tarafından on beşinci yüzyılda kaleme alınmış ve önemli bir kısmı *Kenzü't-Tuhaf*'ın Türkçe tercümesi olduğu bilinen *Risâle min İlmü'l-Edvâr* hakkında detaylı araştırmaları vardır. Öncelikle *Milli Tetebbular Mecmuası*'nda yayınlanan "Eski Türk Musikisine Dair Tarihi Tetebbular – Türk

Sazları" başlıklı makalesinde eser hakkında bilgi verdikten ve eserin –muhtemelen *Kenzü't-Tuhaf*'dan tercüme olduğunu bilmediği için– Türk çalgılarının tarih yazımı açısından önemine vurgu yaptıktan sonra eserde yer alan sazlar bölümünün tamamını iki makale hâlinde yayınlamıştır (Yekta 1915). Daha sonra, Lavignac'ın *Müzik Ansiklopedisi* için Türk müziği ile ilgili oldukça kapsamlı bir makale kaleme alan Rauf Yekta Bey, bu makalesinin "Türklerin Musiki Aletleri" kısmında da sazlar bölümündeki bütün sazları risalede yer aldığı şekliyle tanıtmış ve çizimlerine yer vermiştir (Yekta 1922). Dolayısıyla bu çalışmaları yaparken haberdar olmadığı *Kenzü't-Tuhaf*'ı ancak 1930 yılında görüp istinsah etmesine rağmen, yine de daha sonraki çalışmalarında bu iki risale arasındaki ilişkiyi kurabildiğine dair bir ipucu yoktur.[8]

Öte yandan Rauf Yekta Bey'in bu eserleri istinsah ederken ve bunlar üzerinde çalışırken sahip olduğu gaye ve bilinç, onun Türk müziğinin geçmişi ve bu geçmişin yorumu ile ilgili bakış açısından bağımsız düşünülemez. Rauf Yekta Bey, Türk müziğini "klasik" bir müzik türü olarak yorumlamış ve onun bu "soylu" geçmişini ortaya koymak için Türk müziği tarihinde ilk müzikolojik çalışmaları üretmişti.[9] Dolayısıyla Türk müziği tarihine dair veya onunla ilişkili olabilecek her türlü yazılı eser, cumhuriyetin ilk yıllarındaki modernleşme ve Türk müziği sistemi ve tarihini "düzenleme" tartışmalarında, Rauf Yekta'nın ve onun bakış açısına sahip diğer araştırmacıların elini güçlendirecek önemli bir kaynak olarak görülmüş, bu minvalde incelenmişti. Ancak bu eserlerin bu amaca ne kadar hizmet ettikleri ve Türk müziği tarihini kurgularken nasıl bir pozisyonda yer aldıkları, bu konu üzerine gerçekleştirilecek yeni çalışmalarla aydınlatılmayı beklemektedir.

[8] *Kenzü't-Tuhaf* ve Ahmedoğlu Şükrullah'ın Risalesi arasındaki ilişki ilk olarak Wilhelm Friedrich tarafından 1944 yılında yazılmış Almanca bir doktora tezinde tespit edilmiştir. (Friedrich, 1944: 37)

[9] Rauf Yekta Bey'in Türk müziğinin "klasikleşmesi" yolundaki öncülüğü hakkında, Cem Behar'ın matbu güftte mecmuaları üzerine hazırladığı son kitabı oldukça önemli tespitler içermektedir. (Behar 2024)

KAYNAKÇA

Kenzü'-Tuhaf, Y-66/1 (İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, Sadettin Arel Koleksiyonu), m.1934.

Kenzü'-Tuhaf, Ethé 2763, 'I. O. Islamic 2067'; ff.1b–27b (India Office Library, London), h.784/m.1383.

ARSLAN Sami (2019) *Osmanlı'da Bilginin Dolaşımı: Bilgiyi İstinsahla Çoğaltmak*, İstanbul: Ketebe Yayınevi.

BEHAR Cem, (2024) *Bestesiz Güfteler, Şarkılardan "Klasik"liğe: XIX. Yüzyıl Matbu Güfte Mecmuaları (1852 – 1905)*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BOZKURT Nebi, KAYA Nevzat, (2001) "İstinsah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.23, İstanbul: TDV Yayınları, ss.369-371.

DOĞRUSÖZ Nilgün (Ed.) (2018) *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

FRIEDRICH Wilhelm, (1944) "Die älteste Türkische Beschreibung von Musikinstrumenten aus dem Anfang des 15. Jahrhunderts Ahmedoglu Şükrüllah", Breslau.

GENÇBOYACI Melek (2011) "Millet Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan Ali Emiri'nin Telif ve İstinsah Ettiği Tezkirelerden Örnekler", *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, ss. 303-314.

Rauf Yekta, (1915) "Eski Türk Musikîsine Dâir Tarihî Tetebbûlar", *Millî Tetebbûlar Mecmuası*, II, S. 4-5, ss. 134-141, 233-239.

Raouf Yekta, (1922) "La Musique turque", Encyclopédie de la musique et Dictionnaire du Conservatoire. Histoire de la musique vol.5, (Albert Lavignac ed.), Paris: Librairie Delagrave, ss. 3012–13.

YILDIZ ABBASOĞLU Zeynep (2023) *Kenzü't-Tuhaf: 14.yy'dan Bir Müzik Risalesi*, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.